

GERÇEKÜSTÜCÜLÜĞÜN YENİLİKÇİ GİYİM MODASINA ETKİLERİ

Şöhret AKTEPE
İkbal ÇETİN

Haliç Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü

ÖZ

Anahtar kelimeler:
*Moda,
Sanat,
Modern
Sanat Akımları,
Gerçeküstücülük,
Giysi Tasarımı*

Modernizm, Batı dünyasında 19.yy.da ortaya çıkarak tüm sanat dallarını etkisi altına alan, edebiyattan sosyal yaşama kadar her alanda değişimin yaşandığı dönemdir. Bu süreçte toplumun moda ve sosyal alışkanlıkları teknolojik gelişmelerle harmanlanarak bireyin estetik beğenisinde meydana gelen değişiklikleri kapsamaktadır. Gelenekselleşmiş sanat akımlarına tepki olarak ortaya çıkan modern sanat akımları içerisinde yer alan Gerçeküstücülük, yenilikçi sanatçıların hayal dünyası yaratma ve kurgu yanlısı olması sebebiyle yönedikleri bu akım, modanın sanat ile olan etkileşiminde köprü görevini kurmuştur. 1920'lerin sonlarına doğru yenilikçi moda ile gerçeküstücülüğün aykırılığının birleşmesiyle yeni dönem başlamıştır. Bu makalede moda ve sanatı birbirine bağlayan Gerçeküstücülük kavramı üzerinde durularak moda ürünü olan giysilerin müzelerde sergilenerek sanat eseri olma yolunda ilerleyişlerinin konu edildiği ve modanın hangi noktalarda sanatın içerisinde var olduğu hakkında ipuçları vermektedir.

EFFECTS OF SURREALISM ON AVANGARD CLOTHING FASHION

ABSTRACT

Keywords:
*Fashion,
Art,
Modern Art
Movements,
Surrealism,
Garment Design*

Modernism is the period in which all fields of art, from the literature to the social life, experienced change, emerging in the 19th century in the western world. In this process, the fashion and social habits of the society are combined with the technological developments and include the changes that have taken place in the aesthetic pleasure of the individual. Surrealism in modern art movements that emerged as a reaction to traditional art movements has established a bridging role in the interaction of fashion with art, since innovative artists are creating and imagining the dream world. Towards the end of the 1920s, the new era began with the fusion of innovative fashion and contradiction of surrealism. This article focuses on the concept of Surrealism, which connects fashion and art, and gives clues as to where the fashion products are being exhibited in the museums and their progress towards becoming a work of art, and where the fashion is in art.

Giriş

Modernizm, Batı dünyasında 19.yüzyılda ortaya çıkmış ve temelde tüm sanat dallarını da etkisi altına almıştır. Edebiyattan sosyal yaşama kadar hemen her alanda değişimin yaşandığı bir dönemdir. Bu süreçte toplumun moda ve sosyal alışkanlıkları teknolojik gelişmeler ile harmanlanarak bireyin estetik beğenisinde meydana gelen değişiklikleri de kapsamaktadır.

Teknolojinin gelişmesi ve endüstrinin kendini her geçen gün yenilemesiyle sanatçılar yeni bir dünyayı keşfetmeye başlamıştır. Gelenekselleşmiş sanat akımlarına tepki olarak modern sanat adı altında ortaya çıkan Fovizm, Ekspresyonizm, Kübizm, Fütürizm, Dadaizm ve Sürrealizm (Gerçeküstüçülük) gibi akımları benimseyen sanatçılar kendilerini akademinin sınırlarından kurtararak ve özgürlüklerinin izlerini taşıyan eserler meydana getirmişlerdir.

Bu makalede Dadaizmin beraberinde gelen Sürrealizmin aykırı tarzının moda alanına sağlamış olduğu katkıları konu edilmiş olup, giysi modasında bu sanat akımını ilk olarak benimsemekte olan moda tasarımcıları üzerinde durulmuştur. Genel olarak, yenilikçi gerçeküstücülerin hayal dünyası yaratma ve kurgu yanlısı olması sebebiyle yöneldikleri bu akım, modanın sanat ile olan etkileşiminde köprü görevini kurmuştur. Bu birleşime en etkili şekilde makalesinde yer veren Givry, şu sözleri ile konuya dikkat çektiği görülmektedir: “Sanat belirli bir beceride ki ustalık; bir yapıt aracılığıyla belirli bir estetik ideali dile getiren yaratıcı etkinliktir. Eğer sanat, her şeyden önce sanatsal bir disiplinse modaya da, bu kabulün geniş anlamı içinde yer verilebilir” (Givry,1998: 27).

1920’lerin sonlarına doğru yenilikçi (avangard) moda ile gerçeküstüçülüğün aykırılığı bir araya gelerek moda tasarımı alanında yeni bir dönemin kapıları açılmaya başlanmıştır. Bu dönemde her zamankinden daha çok sanatın içene giren moda dünyası gerçeküstüçülük ile ivme kazanmış ve sanatçılar dışarının karanlık gerçekliğine tepki olarak kendi yarattıkları fantastik dünyanın etkisi altında tasarımlarını gerçekleştirmişlerdir.

1.Gerçeküstüçülük akımının doğuşu

Türkçe karşılığı Gerçeküstüçülük olarak adını duyurmakta olan Sürrealizm akla aykırı şeylere olan ilgisini Dadaizm’den almakta ve kişinin bilinçaltından beslenmektedir. Dünya sanat ve edebiyat tarihini derinden etkilemiş olan bilinç dışı ve mantığı reddeden akımın adını ilk kullanan kişi dönemin önemli eleştirmenlerinden olan Fransız şair Gullia-

ume Apollinaire’dir.

Andre Breton’un etkisiyle iki savaş arasında doruğuna ulaşan şiir, edebiyat, felsefe ve sanat hareketi olarak tanımlanan Gerçeküstüçülük kavramını Breton bildirgesinde: “İster sözle, ister yazıyla, isterse herhangi bir başka biçimde, düşünmenin gerçek işleyişini ortaya koymaya yarayan salt ruhsal devinim. Aklın her türlü denetimi dışında her türlü estetik ya da ahlaki kaygıdan sıyrılarak kendini düşüncenin akışına kaptırma” olarak tanımlamaktadır. (Breton,1924: akt: Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi).

Yeni bir dünya kurma ümidi ile Paris’te 1920 senesinde ortaya çıkan akım, plastik sanatlar dışında, edebiyat, müzik, sinema gibi alanlara da yayılarak Sigmund Freud’un bilinçaltı kuramından ve Karl Marx’ın ideolojisinden etkilenmiştir.

Sürrealist resimde en ön plana çıkarılmakta olan kavram hiçlik duygusudur. Sanatçı eserlerinde bu duyguyu yansıtmayı amaçlarken hem her şey hem de hiçbir şey arasında gidip gelerek bunların birbiri ile olan diyalektik karşıtlığını ifade etmektedir. Yani sanatçı hem görüneni hem de görünmeyeni tualine yansıtırken, görünen gerçekliği inkar ederek hiçe indirgenebilen algıların düşlere karışarak bir bütünden varlığa ulaşmaktadır.

Sürreal hiç Heidegger ve Sartre’nin ifade ettiği gibi: Varlık içindeki boşluk yarığı ya da kendi boşluk korkularının keyfine metafizik yoldan erişenkin düşlediği dünyanın kıyısındaki uçurum değilse, bu Sürreal hiç başka her şeyde karşılığı bulunan bir her şey demektir. Yani Dadacı bir şakayla “her şey her şeyi ya da tersine hiçbir şey hiçbir şeyi içerir” (Aktaran, Passeron 2000: 36).

2. Gerçeküstüçülüğün yenilikçi giyim modasına etkisi

2.1.Gerçeküstüçülük ve Moda

Gerçeküstüçülük sanat akımı gerçeklerin çağdaş tanımını gözden geçirmeyi amaç edinen, çatışmacı ve deneysel bir sanat hareketi olarak 1930’ların ikinci yarısında, vitrinlerde, moda fotoğraflarında ve reklamlarında açıkça görülmektedir (Mackenzie; 2017:78). 1920’li yılların sonlarına doğru yenilikçi moda ve gerçeküstüçülüğün aykırılığının kesişmesi ile ortaya çıkan bu modernist hareket; modada da en etkili sanat akımı olarak kullanılmış ve yaygın olarak günümüzde de etkisini sürdürmeye devam etmiştir. İki sanatın birbiri ile buluşmasına öncü olan İtalyan tasarımcı Elsa Schiaparelli;

göz aldatıcı örme giysiler ile dikkatleri üzerine çekerek tasarımlarında Gerçeküstüçülük akımına bağlı kaldığı ve bu yönde tasarımlar yaptığı görülmektedir. Gerçeküstüçüler nesne olarak prova mankenlerini, dikiş makinelerini ve giysileri kullanmıştır. Ayrıca insan bedenini parçalara bölerek değiştirerek farklı ve yeni formlar yarattıkları görülmektedir. Gerçeküstüçülüğün aykırılığını giysilere yansıtılmalarının nedeni, aynı aykırılığın başka bir dile olan uyumunu görmekte gizlidir. Bunun en güzel örneklerini veren Schiaparelli tuvalden başka bir malzeme olan kumaşı zemin olarak kullanarak bir elbisenin de deneme ve bir ifade çerçevesi olabileceğini göstermiştir.

Şekil:1. Rene Magritte, Kırmızı Model 1935

Kaynak: Givry,1998.27

Rene Magritte'nin Gerçeküstüçü nesneyi kullanarak "Kırmızı Model" isimli bu yapıtında insan bedeninden parçalanmış ayak şeklini bir ayakkabıya dönüştürdüğü görülmektedir. Coco Chanel, Elsa Schiaparelli, Vivienne Westwood ve Comme des Garçons'ın kurucusu Rei Kawakubo gibi isimlerin yer aldığı dört kadın tasarımcının, öznellik ve cinsel kimliği kullanarak birbirleri ile bağlantılı ve gerçeküstüçülüğün düşünce yöntemlerinden birisi olan psikanalitik kuramı benimseyerek tasarımlarında gerçeküstüçülüğü destekleyen ürünler vererek moda katkı sağladıkları görülmüştür.

2.2 Gerçeküstüçülük Akımdan Etkilenen Moda Tasarımcıları

Gerçeküstüçü sanat akımı ile modanın yollarının keşiftiği ufuk açıcı bir dönüm noktası olan 1930'larda moda, hem giyilebilir hem de ilginç tasarımlı kıyafetlerin yer aldığı sanat ile modayı bütünleştiren bir dönemdir.

2.2.1. Elsa Schiaparelli

Schiaparelli Gerçeküstüçü sanat akımının moda üzerindeki etkilerinin ilk savunucusu olarak bilinen, sanata olan ilgisi sebebiyle ressamlar ile çokça iş birliği yapmış ve bu akımın izlerini tasarımlarına yansıttığı görülmüştür. Gerçeküstüçülüğün en usta sanatçılarından olan Salvador Dali, Jean Cocteau gibi ünlü ressamlar ile bir araya gelerek giysi ve aksesuar gibi moda alanında çokça örnekler verdiği görülmektedir. Trompe l'oeil (göz yanıltma) tekniğini kullanarak hiçbir eğitim almadan kendi el işçiliği ile yaptığı kazaklar, bereler gibi ürünler ortaya çıkarmıştır.

Şekil:2. Elsa Schiaparelli, Trompe l'oeil (Göz Yanıltan) Kazak

Kaynak: Fogg, 2014:264

Schiaparelli Gerçeküstüçülüğe duyduğu hayranlıktan dolayı sadece giysi ile kalmayıp aynı zamanda telefon, piyano, gibi eşyalar da tasarlamıştır. Yaptığı örme şapka ile "mad-cap" uluslararası ticarete ün kazanan Schiaparelli aynı zamanda Trompe l'oeil tekniğini kullanarak tasarladığı kazak ile de gündeme gelmiştir. Schiaparelli, son derece yaratıcı, yeniliğe ve eksantrik fikirlere daima açık olan sanatçı kişiliği ile kendini şöyle ifade etmektedir: "Kıyafet tasarlamak benim için bir iş değil bir sanattır" (Black vd.,2013:296). Bu sözleri ile modanın sanat ile olan bağlantısına iyi bir örnek vermektedir.

Şekil:3. Elsa Schiaparelli, Trompe l'oeil (Göz Yanıltan) Kazak

Kaynak: Fogg, 2014:264

Gerçeküstüçü sanatçılar bilinçaltından beslenmiş, kendi düş dünyalarında kurguladıkları korku ve endişelerini hayvanı temsil eden objeler ile betimleyerek tasarımlarında

kullanmışlardır. Salvador Dali'nin de Schiaparelli için tasarlamış olduğu Istakoz motifini kullanarak tasarladıkları elbise bu durumu kanıtlar niteliktedir. Döneminin şartları göz önünde bulundurularak şekilde ki tasarımlara bakıldığında sürrealizme hizmet eden giysi örnekleri görülmektedir. Schiaparelli, giysilerinde baskı, nakış, süsleme veya kumaş dışındaki materyaller ile esprili müdahaleler de bulunmuş ve kendine özgü bir moda tarzı oluşturarak izleyicilere sunmuştur.

2.2.2. Charles James

"James, her tasarladığı ürüne bir sanat eseri olarak davranmakta olup, tasarlayacağı her bir kol için yıllar, tek bir dikiş için aylar harcayarak en karmaşık kıyafetleri tasarlayan bir dehadır" (Watson, 2007:261-264).

Şekil:4. Charles James "Evening Dress ve Evening Jackets"

Kaynak: Victoria Albert Museum Dergisi,2007:79

Şekil 4'te görülmekte olan elbisenin deseni Jean Cocteau'ne, tasarımı ise James'a aittir. Giyside omuz ucundan başlayarak kol üstüne sarkan ve göğüs hattına doğru inen drape tekniği ile göz algısı üst bedene taşınmıştır. Kalça hattının altından eteklere doğru genişleyen kalıp formunu ise yüz desenleri olan kumaş tasarımları ile buluşturmuştur. Gerçeküstücü nesne olarak yüz ifadesini kullanması ve yarınsamalara sebebiyet vermesi ile sürrealist giysiler arasında örnek teşkil etmektedir. Şekil 4'te yer almakta olan ceketlerin hacim ve form özelliklerine bakıldığında ise standart bedeni değişikliğe uğrattığı ve dolgu malzemeleri ile desteklediği dikiş efektleri kullanarak döneminin alışılmış bedenlerine aykırı bir tasarım ortaya çıkarmış olduğu da ayrıca görülmektedir.

2.2.3. Vivienne Westwood

İngiltere'nin en gözde sanatçısı olan Weeswood, 1941 yılında doğmuştur. Tasarımlarında geçmişin esintilerini yansıtan Westwood, gençlere hitap eden sıra dışı, fetiş ve cinsellik unsurları barındırmaktadır. Aynı zaman da çalışmalarında ki punk etkisi onun sürrealist tutkunluğunu da örnektir.

Weestwood'da, Gaultier gibi iç giyim eşyası olan korse ve sutyenleri bir dış giyim malzemesi olarak kullanmaya

devam etmesi de sürrealizmi destekleyici bir harekettir. Westwood, geçmişten beslenen ve esinlendiği her eskilikten yeni bir form, yeni bir ürün yaratan, yarattığı her bir tasarımında oldukça ses getiren başarılı ve kendinden ödün vermeyen bir tasarımcıdır.

Şekil:5. Vivienne Westwood

Kaynak:<http://collections.vam.ac.uk/item/O221475/vivienne-westwood-1993-photograph-teller-juergen/>

Şekil 6'da görülmekte olan tasarımda Westwood, kumaş yüzeyini deformasyona uğratarak yeni bir tarz oluşturmuştur. Bu hareketi ile de gerçeküstücülüğün temelinde var olan yapısal bozukluklara yer verdiği görülmektedir.

Şekil:6. Vivienne Westwood

Kaynak: <http://collections.vam.ac.uk/item/O72829/cut-slash-pull-ensemble-vivienne-westwood/>

2.2.4. Jean Paul Gaultier

Gaultier, moda dünyasında hem erkek hem de kadın giyiminde ki büyüleyici ve bir o kadar da rahatsız edici deneyimleri ile gündeme gelmiş başarılı bir tasarımcıdır. Dış giyimi iç giyim olarak kullanmakta olan Gaultier, kadınlar için bir iç giysi olan sutyen ve korseleri alışıl gelmiş kullanım formlarının dışına taşıyarak kullanmıştır. Bu malzemeleri tasarımların ön yüzeyinde kullanması ile onlara hem yeniden bir misyon yüklemiş hem de giysiyi daha avangard hale getirerek gerçeküstücülüğe katkı sağlamıştır.

Şekil:7. Jean Paul Gaultier "The Uncanny World" 2014

Kaynak: <https://www.vam.ac.uk/blog/research-department/the-uncanny-world-of-john-paul-gaultier>

Sınırları zorlayan ve kuralları alt üst eden tasarımcı gerçeküstüçülüğe olan eğilimini şu sözleri ile dile getirmiştir: "Genç ve Ortodoks olmayan şeylere eğilimim var. Bu yüzden de kuralları alt üst eden kıyafetler tasarlıyorum. İsterseniz buna sınırı aşmak da diyebilirsiniz" (Watson; 2007:240).

Şekil:8. Jean Paul Gaultier "The Uncanny World" 2014

Kaynak: <https://www.vam.ac.uk/blog/research-department/the-uncanny-world-of-john-paul-gaultier>

Gaultier'in 2014 senesinde yapmış olduğu "The Uncanny World" adlı sergisinde farklı olma arzusunun yansıtılmış, eğlenceli ve sıra dışı doğasını vurgulamıştır.

2.2.5. John Galliano

Modanın asi çocuğu olarak anılmakta olan Galliano, cesur tasarımları ile izleyiciyi buluşturan ve sunduğu tasarımın esintisiyle herkesi hayretlere düşüren bir tasarımcıdır. Kariyerindeki yükselişi ise Christian Dior'un kreatif direktörlüğüne getirilmesiyle yaşamıştır.

Şekil:9. John Galliano "Margiela" markası için yaptığı tasarım

Kaynak: <http://dreaminlace.com/2015/01/john-galliano-debuts-1st-maison-martin-margiela-collection.html>

Şekil:10. John Galliano "Margiela" markası için yaptığı tasarım

Kaynak: <http://dreaminlace.com/2015/01/john-galliano-debuts-1st-maison-martin-margiela-collection.html>

Galliano, 2011 yılında Dior'dan ayrılarak "Margiela" markası ile moda dünyasına tekrar dönen tasarımcı, sıra dışı kreasyonları ile giyilebilir ve basitleşen moda dünyasına inat tasarımlarında farklı kumaş ve materyaller kullanmıştır. Bu marka için yaptığı tasarımları da Sürreal harekete örnektir.

2.2.6. İssey Miyake

İssey Miyake tasarımlarında alışagelmis düzeni reddeden, fark yaratıcı ve sorgulayıcı bir ifade biçimini kullanmaktadır. İssey Miyake'nin sanat ile modanın iç içe oluşunun en somut örneklerini "Making Things" adını altında Paris'te açtığı bir sergide vermektedir.

Şekil:11. İssey Miyake Ritimli Pilipler ve Plates (Pili)

Kaynak: Mackenzie, 2017:81

Miyake'nin bu sergisinde yer alan giysilerin hayal gücü ve bilinçaltından faydalanarak tasarlandığı açıkça görülmektedir. Miyake eserlerini Vionnet gibi heykelsi görünüşün öne çıktığı düşler dünyasına yönelten Jumping , devingen bir enstalasyon içinde adete bir bale gösterisi gibi sunmaktadır. Saydam olarak asılı duran giysiler ziyaretçiler geçtikçe hareket etmektedir. Doğada ki nesnelere ve geometrik biçimlerden esinlenen tasarımcı, doğru formları yansıtabilmek için giysilerin kumaşlarını çok hafif malzemelerden seçmiştir. Miyake, beden ile kumaş arasında uzay boşluğundaki gibi hareket vererek moda heykelsi bir boyut kazandırmıştır. Tasarımlarını gören ya da giyen kişiyi düş dünyasına taşıyarak yaşamdan uzaklaşmalarını sağlamıştır. Giysi tasarımı bir devri başlatan Miyake, teknolojiden yararlanarak geleneksel sanatı geliştiren ve modern yaşama uyarlamıştır. Boccioni'nin "Boşlukta İlerleyen Süreklilik Biçimleri" heykelinin formunun esintileri Miyake'nin tasarımlarında da etkisini göstermektedir.

Şekil:12. Umberto Boccioni "Boşluk" / İsey Miyake "Güvercin" 1991

Kaynak: P Sanat Kültür ve Antika Dergisi, 1998-99:

2.2.7. Yohji Yamamoto

İlk koleksiyonlarında dokuma koton, keten ve kimono detayları hakimdir. Yamamoto'nun tasarımlarında düzlük kavramı yoktur. Alışkanlıkların dışında ve akıllara meydan okuyan giysilerin yer almasının sebebi asimetriye duyduğu hayranlıktır.

Şekil:13. Yohji Yamamoto, "Podyum Gelini", 1998

Kaynak: Watson, 2007:388

Paris'te 1981 yılında yapmış olduğu sergi büyük bir hayranlıkla karşılandı (bkz: Şekil:13). Kreasyonunda en çok ses getiren "Podyum Gelini" olarak isimlendirdiği giysidir. Devasa büyüklüğe sahip olan giysi, kumaşında ipek tercih edilen ve çubuklar yardımı ile desteklenen bir şapka ile karışımıza çıkmaktadır.

Yamamoto: "Tasarımın oldukça kolay olduğunu söyleyebilirsiniz ancak zor olan güzelliği keşfetmek için yeni bir yol bulmakta yatar"(Jones;2005:696). İfadesi ile bir tasarımcının nasıl düşünmesi gerektiği ve izleyeceği yolların ne denli önemli olduğuna vurgu yaptığı görülmektedir.

Bir moda tasarımcısı olmasının yanı sıra bir şair ve entelektüel kişiliği ile sanatçı olarak isimlendirilmesinden daha fazlasına layık olan Yamamoto, mistik eğilimleri olan, kumaşla vücut arasındaki ilişkiyi keşfetmeye çalışan ve avangard anlayışa önderlik eden bir modacıdır (Watson, 2013:390).

2.2.8. Rei Kawakubo

Rei Kawakubo, son otuz yılın en etkili tasarımcılarından biri haline gelerek, neredeyse büyük moda tasarımcılarına dahi ilham kaynağı olmuştur. Gerçek bir tasarımcı olan Kawakubo, 11 Ekim 1942 Tokyo doğumludur. Keio Üniversitesinde felsefe ve edebiyat eğitimi almış ve bu yönünün kuvvetli etkisini tasarımlarına da yansıtmıştır. 1969 senesinde kurulmuş olan Comme Des Garçons (CDG) ile adını duyurmakta olan Japon tasarımcı Kawakubo, 20. yüzyılın sonlarına doğru yüzyılın en etkili tasarımcıları arasında yer almaktadır.

"Ben, yaratıcılık temellerine üzerine oturan bir marka kurdum ve yaratıcılık silahımla, istediğim savaşa girebilme gücüne sahip oldum" (Kawakubo, 2009. Aktaran: Black vd.2013:402).

Şekil:14. Rei Kawakubo, Comme des Garçons için tasarlanan bir el örgüsü kazak

Kaynak: <https://www.vam.ac.uk/articles/the-fashionable-sweater>

Kawakubo, Yamamoto gibi işlerinde hataya oldukça yer vermektedir. Bu yüzden asimetriyi tasarımlarında bolca kullanan Japon tasarımcı şekil 13' deki gibi oluşturduğu de-likler ile formda bozukluklar meydana getirmiştir.

Kawakubo, giysi ve vücut arasındaki sınırları zorlayarak, bedeni yeniden forma uğratarak silüete meydan okuyordu. Comme des Garçons markası adı altında çıkarmış olduğu kreasyonları sade, süssüz, geniş kol kesimleri, dökümlü ve asimetrik hatları ile moda aykırı tarzı ile ön plana çıkmaktaydı.

Kawakubo, 1997 senesinde giysilerin içini elyaf ya da diğer materyaller ile doldurarak geleneksel moda formuna karşı çıkmış ve aykırı davranışı ile sürrealizmi savunucu tasarımlar yapmıştır.

Şekil:15. Rei Kawakubo, Comme des Garçons

Kaynak: Fukai; 2002: 654, 658

3.3. Gerçeküstücülüğün Etkilediği Dünya Markaları

Gerçeküstüculük sanat akımının moda dünyasına katkıları gün geçtikçe daha da etkisini göstermektedir. İçlerinde McQueen'inde bulunduğu ünlü markalardan oluşan defile fotoğraflarının yer aldığı bu bölümde, sürrealizmin tasarımcılar ve modanın üzerindeki etkilerine ait örnekler yer almaktadır. McQueen'in 1987 senesinde gerçekleştirdiği tasarımlarında gerçeküstücülüğün etkisini podyumlara taşıdığı en eski ve en belirgin koleksiyonlarından biri olarak görülmektedir.

Şekil:16. Alexander McQueen,1997

Kaynak: <https://www.vogue.com/fashion-shows/spring-1997-ready-to-wear/alexander-mcqueen/slideshow/collection#1>

Şekil:17. Alexander McQueen,

Kaynak: <http://ofpof.com/moda/modaci-alexander-mcqueen-ve-gercekustu-muhtesem-tasarimlari>

Şekil:18. Nichola Formichetti'n tasarımcılığında Thierry Mugler, 1997

Kaynak: <https://www.vogue.com/fashion-shows/spring-1997-couture/mugler/slideshow/details>

Şekil:19. Maison Martin Margiela, 2009

Kaynak: <https://www.vogue.com/fashion-shows/spring-2009-ready-to-wear/maison-martin-margiela/slideshow/collection#37>

Şekil:20. Hussein Chalayan, Bubble Dress

Kaynak: <http://www.brandlifemag.com/o-bizden-biri-dahi-modacimiz-huseyin-caglayan>

Bir Türk tasarımcısı olan Çağlayan'ın da bu akımın etkisi altında kalarak tasarımlarına yansıttığı şekil 20'de görülmektedir. Çalışmalarına ait tasarımları realizm ve sürre-

alizmin arasında kalarak, güç ve güçsüzlüğün oluşturduğu ince çizgi de gidip gelerek bu tasarımları gerçekleştirdiğini röportajlarında dile getirmektedir.

Şekil 21' de yer alan Dior'un baş tasarımcısı Maria Grazia Chiuri tarafından Haute Coutre'ün modern sanat ile kesiştiği bu defile de siyah ve beyazın birbiri ile olan zıtlığı gözler önüne serilmiştir. Tasarımcının göz yanıltıcı optik illüzyonlar ile maskeli halde sunduğu bu defilenin esintileri sürrealizmi destekleyici niteliktedir.

Şekil:21 Dior, 2018

Kaynak: <https://www.magazinizmir.com/moda/diorun-surrealist-guzelik-defilesi-yapildi>

Şekil:22 Iris van Herpen

Kaynak: <http://www.irisvanherpen.com>

Hollandalı genç tasarımcı olan Iris Van Herpen, sıra dışı ve yenilikçi tasarımları ile sanat ile modayı buluşturan sonsuz örnekler verdiği görülmektedir.

Şekil:23 Iris van Herpen

Kaynak: <http://www.irisvanherpen.com>

Şekil:24 Victor and Rolf

Kaynak: <https://tr.pinterest.com/pin/398639004511215549/?lp=true>

Victor and Rolf'un tasarımcısı Diane von Furstenberg bir dönem tasarımları ile gerçeküstücülüğe yaptığı defilesi ile katkı sağladığı görülmektedir.

Şekil:25. Victor and Rolf

Kaynak: <https://tr.pinterest.com/pin/398639004511215549/?lp=true>

Şekil:26. Yiqing Yin, 2016

Kaynak: <https://en.vogue.fr/fashion-shows/shows/defile/fall-winter-2012-2013-paris-yiqing-yin/12033>

Gerçeküstücülüğü günümüze yansıtmakta olan bütün bu örnekler ile tasarımdaki değişkenlik boyutuna dikkat çekilmektedir. Elsa Schiaparelli'nin başlatmış olduğu bu moda alanında ki akımın etkisi gün geçtikçe kumaşa ve malzemelere farklı boyutlar kazandırmıştır. Bu sayede sanat ile bütünleşen ve yeniden şekillenerek giyilebilen giysi örneklerinin ötesine geçildiği görülmektedir.

Sonuç

Moda maddi bir ürün değil kendiliğinden bir öze sahip olmayan sembolik bir üründür. (Kawamura; 2005:17). Bu yönüyle soyut bir meseleye dikkat çeken moda Gerçeküstücülük kavramı ile zamana meydan okuyan bir birliktelik gerçekleştirilmektedir. Bu birliktelik sonucunda ortaya çıkan Gerçeküstücülük kavramı moda ve sanatın harmonik kanıtına verilebilecek etkili örnekler arasında yer almaktadır. Tasarımcılar gerçeküstücülükte görülen göz yanılsamalarını (trompe-oil yöntemi), tasarladıkları giysiler üzerine yansıtarak izleyicileri gerçeküstücü bir dünyaya çekmek için kullandıkları görülmektedir.

Gerçeküstücü sanatçılar rüya ve sanrılarının etkisi altında kalarak kurdukları fantastik dünyanın etkisini tuvallerine yansıtarken, moda tasarımcılarının öncüleri de bu akımlardan etkilenmiş, tasarımlarını soyut unsurlar ile birleştirmiş ve buna göre gerçeküstücülüğü destekleyen örnekler vermişlerdir. Yenilikçi ve gerçeküstücü hareketi, moda dünyasına taşıyan, çağının ilk bilinen örneklerini gözler önüne seren öncü modacılar olan Elsa Schiaparelli'nin devamında birçok tasarımcı bu yeni tarzı benimsemiş oldukları, yazılı ve görsel kaynaklar araştırıldığında görülmüştür. Günümüz modasına bakıldığında ise bu etkileşim sınırlarını aşarak kalıcılığını korumaktadır. Değişik formlar, malzeme ve kumaş farklılıkları ile moda ürünlerine yeni kimlikler yükleyen tasarımcıların moda ile sanatı bütünleştiren daimi örnekler vermekte oldukları gözlemlenmiştir.

Günümüzde, gerçeküstücülüğün aykırılığını giysilere taşıyan moda tasarımcıları giysilerin estetik formunu bozarak, kullandıkları malzemelerin işlevlerinden uzaklaştırmış ve yeni hali ile yeniden formüle ederek yeni bir ürün ortaya koymuşlardır. Rei Kawakubo'nun giysilerin kalça formunu abartı şekilde değiştirdiği tasarımları ve Jean Paul Gaultier, Vivienne Westwood'un iç giyim eşyası olan sutyeni dış giysisi halinde kullandığı tasarımlarını bu tanıma örnek olarak göstermek mümkündür.

Moda tasarımcılarının sanat akımlarından, resimden, heykelden ve mimariye kadar çeşitli sanat eserlerinden ilham kaynağı olarak çok yoğun olarak beslendiği görülmüştür. Örneğin Gotik mimarisinin dikey ve sivrilikleri bir dönem giysi tasarımlarına da yansıdığı yazılı ve görsel kaynaklar incelendiğinde görülmektedir. Whistler'in, 1873 senesinde Mrs. Leyland portresinde modellerinin giysilerini tasarlaması, ünlü moda tasarımcısı Paul Poiret'in ressam Dufy'den kumaş desenlerini tasarlamasını istemesi de bu etkilenmenin iki ta-

raflı olmasına örnek olarak gösterilmektedir. (Aktepe, 2012). Bu gibi örnekler tarihi kaynaklara bakıldığında artarak çoğaltılabilir. Yapıt, yaratıcı ve izleyici üçlüsü ile ilişki içerisinde olan moda ve sanat, estetik bir hazzın oluşmasına sebebiyet vermesi ile sanat eseri olma yönündeki düşünceleri doğrulayabilmektedir. Ayrıca modaya hizmet etmekte olan giysi unsurlarının günümüzde bir bütün olarak müzelerde bir sanat eseri gibi sergileniyor olması da bu sanatsal yaklaşımların niteliktedir.

Bu çalışma; uygulamalı sanat alanı olarak görülmemekte olan modanın, aksine sanatsal yönüne dikkat çekerek, Gerçeküstücülük kavramı ile prestijini arttırmış ve verilen örnekler doğrultusunda modanın da sanatın bir kolu olarak değerlendirilmiştir. Ancak son derece tartışılabilir olan bu konu, her farklı gözlemci tarafından farklı şekillerde araştırma konusu olarak değerlendirilebilmektedir.

KAYNAKLAR

Anlı, İrem. Psikanalize Giriş. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri, 2010.

Antmen, Ahu. 20. Yüzyılda Batı Sanatında Akımlar. İstanbul: Sel Yayıncılık, 2008

Black Alexandra ve diğer Moda Geçmişten Günümüze Giyim Kuşam ve Stil Rehberi. Özen, Duygu (Çev). İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2013

Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, Interpress Basın ve Yayıncılık A.Ş. (c. 2, 4515). İstanbul.

Fogg, Marnie. (Ed.) Modanın Tüm Öyküsü. E.Gözü (Çev). İstanbul: Hayalperest Yayınevi, 2014

Fukai, A. Fashion, The Collection of the Kyoto Costume Institute: A History from the 18th to the 20th Century Published by Tashen GmbH/Barnes & Noble, January.2002

Givry, Valerie De. (1998-1999) "Sanatın Yakın Dostu Moda", P Sanat Kültür Antika, (12) İstanbul. (17-34)

Jones, Terry .(Ed.) 100 Contemporary Fashion Designers. Taschen: 2005

Kawamura, Yuniya. Modo-loji Moda Çalışmalarına Giriş. Ş. Özüdoğru (Çev). İstanbul: Ayrıntı Yayınları. 2005

Mackenzie, Mairi. İzmler Modayı Anlamak. Tuna, Mahmut (Çev.) İstanbul: Hayalperest Yayınevi.2017

Passeron, Rene. Sürrealizm Sanat Ansiklopedisi. S. Tansuğ (Çev). İstanbul: Remzi Kitabevi, 2000

Watson Linda. Modaya Yön Verenler G. Ayas. (Çev). İstanbul: Güncel Yayıncılık, 2007

İNTERNET

Aktepe, Ş. (2012). "Moda ve Tekstil Tasarımı Sürecinde Sanat / Sanatçı İlişkisi". Akdeniz Sanat Hakemli Dergi, Antalya. 4 (7). <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/akdenizsanat/article/view/1103000434>

Alexander Mcqueen tasarımı, <https://www.vogue.com/fashion-shows/spring-1997-ready-to-wear/alexander-mcqueen/slideshow/collection#1> Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2018

Alexander Mcqueen tasarımı, <http://ofpof.com/moda/modaci-alexander-mcqueen-ve-gercekustu-muhtesem-tasarimlari> Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2018

Dior, <https://www.magazinizmir.com/moda/diorun-surrealist-guzellik-defilesi-yapildi> Erişim Tarihi: 1 Temmuz 2018

Hussein Chalayan, Bubble Dress, <http://www.brandlifemag.com/o-bizden-biri-dahi-modacimiz-huseyin-caglayan> Erişim Tarihi: 1 Temmuz 2018

Iris van Herpen Tasarımları, <http://www.irisvanherpen.com> Erişim Tarihi: 1 Temmuz 2018

Jean Paul Gaultier The Uncanny World sergisi fotoğrafları, <https://www.vam.ac.uk/blog/research-department/the-uncanny-world-of-john-paul-gaultier> Erişim Tarihi: 10 Mart 2018.

John Galliano tasarımları: <http://dreaminlace.com/2015/01/john-galliano-debuts-1st-maison-martin-margiela-collection.html> Erişim Tarihi 15 Mayıs 2018

Maison Martin Margiela, <https://www.vogue.com/fashion-shows/spring-2009-ready-to-wear/maison-martin-margiela/slideshow/collection#37> 25 Mayıs 2018

Nichola Formichetti'n tasarımcılığında Thierry Mugler, <https://www.vogue.com/fashion-shows/spring-1997-couture/mugler/slideshow/details> 25 Mayıs 2018

Rei Kawakubo tasarımı: <https://www.vam.ac.uk/articles/the-fashionable-sweater>

Victor and Rolf, <https://tr.pinterest.com/pin/398639004511215549/?lp=true> Erişim Tarihi: 1 Temmuz 2018

Vivienne Westwood, <http://collections.vam.ac.uk/item/O221475/vivienne-westwood-1993-photograph-teller-juergen/>

Vivienne Westwood, <http://collections.vam.ac.uk/item/O72829/cut-slash-pull-ensemble-vivienne-westwood/>

Yiging Yin Tasarımı, <https://en.vogue.fr/fashion-shows/shows/defile/fall-winter-2012-2013-paris-yiqing-yin/12033> Erişim Tarihi: 1 Temmuz 2018